

เทศน์เช้า วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม.. ธรรมะ เห็นใหม่ คำว่า “ธรรมะกับอธรรม” “ธรรมชาติดกับธรรมะที่เหนือธรรมชาติ” สัจจะมันต้องมี ถ้าไม่มีสัจจะ สิ่งใดมันจะเป็นความจริงขึ้นมาได้ นี่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ถ้าใครยังมูสาอยู่ ยังโกหกอยู่ คนโกหกทำอะไรก็ได้ในเมื่อมันยังสามารถโกหกได้”

การโกหกนะ หรือว่าเรามูสา เรามูสามาจากไหนล่ะ? เรามูสาจากเวลาพูดนี้แหละ ถ้าเราพูดเรารู้ว่าผิด เพราะเรามูสา ถ้าเรารู้ว่ามันไม่ใช่ใหม่ แล้วก็ทำอะไรอย่างอื่น มันเป็นไปได้ อย่างไม่ทำอะไรอย่างอื่นอีก คนยังมูสาอยู่ทำความผิดอะไรก็ได้ อะไรมันทำได้หมดแหละ แต่ถ้าสัจจะ คนมีสัจจะ สัจจะนี่เราจะเข้าไปสู่อริยสัจจะ ถ้าเรามีสัจจะ เราเชื่อสัตย์กับตัวเอง เห็นใหม่

หลวงตาท่านอยู่ ท่านบอกว่าท่านมีสัจจะ เวลาภาวนาขึ้นมา เวลาออกจากหลวงปู่มันไป ออกจากหลวงปู่มันไปอดอาหารนะ บิณฑบาตจนบิณฑบาตไม่ไหว เวลากิเลสมันทำร้ายเรา เห็นใหม่ จนนั่งน้ำตาไหลนะ โอ้โฮ.. เอ็งเอาภูขนาดนี้หรือ? เอ็งเอาภูขนาดนี้เขียวหรือ?

ถ้าภูเอาได้นะ เอ็งเอาภูขนาดนี้เขียวหรือ นี่กิเลสมันทำเราขนาดนี้เขียวหรือ เราไม่มีสัจจะ เราจะเอาอะไรไปต่อต้านมัน ถ้าเอ็งทำภูขนาดนี้นะ ถ้าภูมีกำลังขึ้นมาภูจะเอาเอ็งข้างนะ พอจะเอาเอ็งมันมีสัจจะ พอมีสัจจะนี่เป็นตัวค้ำ ตัวทำให้เรามีสติขึ้นมา มีสมาธิขึ้นมา ให้มีกำลังขึ้นมาเพื่อจะไปเอาเขาบ้าง แต่ถ้าไม่มีสัจจะเลยนะ เราจะล้มให้เขากระที่บเอา กระที่บเอาอยู่ตลอดไป

คูสิเวลาเราทำคุณงามความดีขึ้นมา มันเข้ามาต่อรองเราตลอดเวลาเลย สิ่งนั้นก็ไม่ได้ สิ่งนี้ก็ไม่ดี ควรทำแต่เราพอใจ ควรทำแต่เราพอใจ เพราะอะไร เพราะเราอ่อนแอไง เราก็โดนมันกระที่บเอา กระที่บเอาเท่านั้นแหละ แต่ถ้าเรามีสัจจะขึ้นมา เห็นใหม่ ถ้าเรามีสัจจะ มีความจริงขึ้นมา เราจะทำอะไร สิ่งนั้นมันจะเป็นความจริงขึ้นมาจากสัจจะ อริยสัจจะ

อริยสัจจะ ความจริงเหนือโลก ความจริงที่เราคาดไม่ได้เลย ความจริงอันนั้น เห็นไหม คุณ
ตีความจริงของเรา ความจริงวิทยาศาสตร์ ความจริงของโลก.. ความจริงของโลกนี้วิทยาศาสตร์
เราเข้าใจได้หมด ชีวิตนี้เกิดมาก็ได้ต้องตาย สรรพสิ่งนี้เป็นอนิจจัง มันเวียนไปหมดแหละ นี่มัน
เป็นความจริงทางวิทยาศาสตร์ ความจริงตามสมมุติ ความจริงที่เราารู้ได้ แต่ความจริงที่เราไม่รู้ไม่ได้
ความจริงที่เราเห็นไม่ได้เลย ความจริงที่เป็นอริยสัจที่เราเห็นไม่ได้ อนิจจังเป็นอย่างไร?

“สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา”

สิ่งใดเป็นทุกข์! สิ่งใดเป็นทุกข์! สิ่งใดที่เป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์แน่นอน เพราะมันไม่
สมความปรารถนาซักอย่างหนึ่ง เราต้องการอย่างนี้ เราปรารถนาอย่างนี้ ความเป็นไปอนิจจัง ไม่
มีอะไรสมความปรารถนาเลย ชีวิตนี้ไม่มีอะไรสมความปรารถนาเลย มันเปลี่ยนแปลงตลอด มัน
เคลื่อนไปตลอด สิ่งที่เคลื่อนไป สิ่งนั้นไม่จริง สิ่งนั้นต้องเป็นทุกข์

“สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา”

อนัตตานี้ตี ความทุกข์ที่มันเป็นอนัตตา มันไม่มีตัวตน ความทุกข์ที่มันไม่มีตัวตน ความ
ทุกข์ที่เกิดขึ้นมันไม่มีตัวตน แต่ทำไมมันทุกข์ล่ะ? เห็นไหม สิ่งใดเป็นอนิจจัง มันสร้างให้เราเป็น
ทุกข์ได้ เพราะมันไม่สมความปรารถนา แต่สิ่งที่เป็นทุกข์นี้เป็นอนัตตา สิ่งที่เป็นทุกข์มันไม่มี สิ่ง
ที่เป็นทุกข์ไม่มีทำไมมันทุกข์

นี่ถ้ามันทุกข์ ถ้าเรามีสัจจะเราจะเผชิญกับสิ่งนี้ได้ ถ้าเราไม่มีสัจจะนะ ความทุกข์มันจะ
เพิ่มเป็นภูเขาเลากา ความทุกข์มันเหมือนกับทั้งโลกนี้ทับเราเลย.. แต่ถ้าสิ่งที่เป็นความทุกข์ พอ
ครูบาอาจารย์ท่านปล่อยวางไปแล้ว ภูเขาเลากามันไม่มี ภูเขาเลากาเป็นนามธรรม โลกทั้งโลกเรา
หมุนมันไปได้ เราจับเคลื่อนมันไปได้เลย จับเคลื่อนไปได้เพราะอะไร เพราะเรามีสัจจะไง

เวลาครูบาอาจารย์ท่านพูดนะท่านบอกว่า

“เดชะ เวลามันลี้มลูกคลุกกลานนี้เราไม่ทิ้ง เราไม่ทิ้ง”

พวกเรา ถ้ามีสัจจะมันไม่ทิ้งนะ ถ้ามีสัจจะเราจะต่อสู้กับมัน เราจะสะสมกับมัน นี่มันจะ
ลี้มลูกคลุกกลานขนาดไหน ก็ลี้มลูกคลุกกลานไป เราจะทำของเรา เราไม่ยอมแพ้ของเรา เราไม่
ยอมแพ้ เราพยายามชวนขวายของเรา พยายามทำของเรา มันจะมีโอกาสนะ สิ่งนี้มันเป็น

ประโยชน์กับเรา นี่เราต้องตั้งสัจจะ แล้วสิ่งที่คำว่าสัจจะ คนมีสัจจะคือคนพูดจริงทำจริง.. คนที่โลเล คือคนที่ไม่มีสัจจะ เห็นไหม

ถ้าไม่มีสัจจะนี่โลเล อันนี้มันเกิดมาจากไหน? อันนี้มันเกิดมาจากจริตนิสัยนะ เกิดมาจากอำนาจวาสนานะ ถ้ามีอำนาจวาสนา ถ้ามีสัจจะ คนที่จริงจัง พูดจริงทำจริง คนนั้นทำอะไรก็จะประสบความสำเร็จส่วนใหญ่ แต่คนพูดจริงทำจริง แต่เวลาทำแล้วล้มลุกคลุกคลานก็มี ก็มี! มันมีของมัน เพราะว่ากรรมที่เราทำมาแล้ว ผลของกรรมมันให้ผลนะ.. ผลของกรรม เวลาเขาบอกว่า อุบัติเหตุหรือกรรม? อุบัติเหตุหรือกรรม? เขาไปนี่เขาประสบอุบัติเหตุทั้งนั้นแหละ ไม่มีกรรมหรือ แต่ทำไมเขาไปเจอคนๆ นั้นล่ะ?

อุบัติเหตุคือกรรม ถ้ากรรม ถึงเวลาแล้วทำไมมันเจาะจงจำเป็นเฉพาะตรงนั้น แล้วทำไมแค่เสี้ยววินาที มันสามารถจะให้หลบหลีกจากอุบัติเหตุมันไปได้ อุบัติเหตุมันแหละคือกรรม แต่อุบัติเหตุเกิดจากความประมาท ถ้าเราไม่มีความประมาทนะ อุบัติเหตุมันก็เกิดได้ยาก แต่ไม่มีความประมาท แต่ถ้ามีกรรมอยู่ละ กรรมมันต้องให้ผลเรา แต่กรรมดี เราไปคิดถึงเวลากรรมทุกคนจะบอกว่านี้มีแต่กรรม กรรมมีแต่ความทุกข์ แล้วความดีๆ ไม่บอกกรรมดีบ้างเลยหรือ

กรรมมันมีดีและชั่ว เห็นไหม มีสุข มีทุกข์ มีอุเบกขา.. นี่มันมีของมัน มันมีของมันนะ คุณใช้เวลาบอกว่าวิชาสวะ กิเลสสวะ ภาสวะ เราไม่เห็น ภาสวะคือภพ ภพมันเป็นกิเลสได้ยังไง?

นี่ก็เหมือนกัน อุเบกขาเป็นกิเลสได้อย่างไร อุเบกขานั้นล่ะ ตาชั่งถ้ามันตั้งอยู่แล้วมันจะเอียงซ้ายหรือเอียงขวา ตาชั่งที่มันตั้งอยู่มันจะตั้งตรงได้ไหม ตาชั่งมันมีผลประโยชน์ เพราะตาชั่งมันเอียงนะ อุเบกขานี้อุเบกขามันจะลงไปทางไหนล่ะ มันจะออกมาสุขหรือออกมาทุกข์ล่ะ อุเบกขา แล้วอุเบกขาเพื่ออะไรล่ะ มันต้องทำให้มันจบสิ้นสิ แม้แต่ภพก็ต้องทำลาย แม้แต่ตาชั่งมันไม่มีแล้ว มันเป็นความเที่ยงตรงแล้ว ตาชั่งก็ไม่ต้องใช้มัน แต่ถ้ายังมีตาชั่งอยู่ ยังมีอุเบกขาอยู่ มันก็มีเหตุที่จะต้องให้มันเป็นไป

ถ้ากรรมดี เราต้องมีกรรมดี ถ้ามีสิ่งใดเวลาเราพลิกเพลिनไปทางโลก เราก็จะมองเห็นว่าสมบัติพัสถาน เกียรติศัพท์ เกียรติคุณทางโลก มันเป็นสมบัติของเรา แต่ถ้าหัวใจเราละเอียดขึ้นมาะ ชีวิตนี้มีค่ามาก ชีวิตนี้มีค่ามาก เพราะชีวิตนี้ต่างหากถึงมีสมบัติทุกอย่าง อย่าง เพราะมีชีวิตนี้วันนี้ถึงได้ยินเสียงนี้ ถ้าไม่มีชีวิตนี้ เสียงที่พูดวันนี้เราก็ไม่ได้ยิน

เพราะอะไร เพราะเสียงนี้เข้ากับซากศพไม่ได้ เข้ากับวัตถุไม่ได้.. เสียงนี้เกิดจากใจ เสียงนี้เกิดจากใจเพราะอะไร เพราะออกมาจากใจ นี่เราก็มีหัวใจ เราก็มีชีวิต พอเรามีหัวใจ มีพลังงาน บี้บ พลังงานอายตนะมันก็ทำงานรับรู้ไปที่หู โสตวิญญูณ

นี่ไง ถ้าเราไม่มีชีวิตนี้ เสียงนี้ก็จะไม่ได้ยิน สมบัติที่ได้มาก็ไม่ใช่ของเรา เป็นสมบัติสาธารณะ ข้าวของเงินทองมันเป็นเรื่องของโลกทั้งนั้นเลย เราจะมีคุณค่าและความชั่วเท่านั้นที่ติดจากหัวใจเราไป ถ้าเราจะมีคุณค่าความชั่วเท่านั้นที่จะติดหัวใจเราไป เราจะทำสิ่งใดล่ะ?

ถ้าชีวิตนี้มีค่า เห็นไหม สมบัติที่มีค่าคือสติปัญญาของเราะ ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกศรัทธาเป็นอริยทรัพย์ของปุถุชน ถ้าเราไม่มีศรัทธาความเชื่อ มันจะไม่ลากเราเข้ามาฟังธรรม มันจะไม่ลากเรามาทำบุญกุศลกัน

เพราะเรามีศรัทธามีความเชื่อ มันถึงได้ลากเรามาทำคุณงามความดีกัน เพราะศรัทธาตัวนี้เป็นหัวใจจักร ลากให้ชีวิตเราสร้างคุณงามความดี เพราะเราก็น้อยเนื้อต่ำใจว่ากรรมๆ กรรมที่ว่ากรรมไม่ดีๆ ทั้งนั้นแหละ แต่กรรมดีละ กรรมดีให้เกิดมาเป็นมนุษย์ นี่มนุษย์นี้ถึงมีค่ามากมีค่าที่สุด ชีวิตนี้มีค่าที่สุด แล้วชีวิตนี้มีค่าที่สุดแล้วต้องมีปัญญา มีสติปัญญา เห็นไหม ไม่ประมาณ

“ภิกษุทั้งหลาย เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาณเกิด”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดเป็นคำสุดท้ายเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามอบไว้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝากไว้ครั้งสุดท้าย เรื่อง “ประมาณกับไม่ประมาณ” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝากไว้กับเราเลยนะ “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาณเกิด” แล้วปิดพระโอษฐ์ไม่พูดอีกเลย จบ

นี่ไง ถ้าเราไม่ประมาณ เห็นไหม ถึงจะมีกรรมดี กรรมชั่วก็แล้วแต่ ความประมาณนั้นมันก็มาส่งเสริม ปัญญาอันนั้นก็มาส่งเสริม ศรัทธาซึ่งเราเข้ามา หัวใจจักรซึ่งชีวิตเรา ดึงความเห็นของเราเข้ามาทำคุณงามความดี แล้วพอทำคุณงามความดีมันก็มีอุปสรรค พอมีอุปสรรคมันก็ท้อถอย แต่ถ้ามันมีสติ มีปัญญา มีความไม่ประมาณ มันจะมีอุปสรรคขนาดไหน! มันจะมีอุปสรรคขนาดไหน!

นี่หลวงตาท่านพูดถึงหลวงปู่ขาว หลวงปู่ขาวท่านบวชแล้วนะ เวลาท่านออกปฏิบัติญาณติโยมของท่านบอกไม่ให้ไปๆ บวชเป็นพระแล้วที่นี้ก็อยู่ได้ ที่นี้ก็มีมีความสุขอยู่แล้วจะออกไป

ทำไม หลวงปู่ขาวท่านปลุกญาณในหัวใจของท่าน ท่านไม่พูดออกมา แต่ท่านมาแล้วให้หลวงตาฟัง
ใจ บอกว่า “ถ้าก้าวออกจากที่นี่ไป ถ้าไม่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ จะไม่หันหัวกลับมาเลย! จะไม่
หันหน้ากลับมาบ้านเลย!”

หัวใจมันเต็ลขนาดนั้น เห็นไหม นี่สัจจะ! หัวใจเต็ลขนาดนั้น ถ้าเต็ลขนาดนั้น ทำสิ่งใด
เวลามันลึ้มลुकลुकกลาน แล้วหลวงปู่ขาวภาวนาลึ้มลुकลुकกลานใหม่ ไครภาวนามีสุขสบายบ้าง
ไครภาวนามันก็ต้องลึ้มลुकลुकกลานทั้งนั้นแหละ เพราะว่าอะไร เพราะว่าเราต้องเอาชนะตัวเรา
เองนะ แม้แต่ตั้งสติให้เราอยู่ในศีลในธรรม เราก็ทำได้ยากขนาดนี้แล้ว แล้วเราจะทำให้มันเป็น
สมาธิขึ้นมา กว่ามันจะตั้งมันขึ้นมา เราก็ต้องพยายามประคองมัน แล้วพอเวลาประคองขึ้น
มาแล้ว เวลาเกิดปัญญาขึ้นมา โอ้โฮ.. มีปัญญาไปหมดเลย

ปัญญาอย่างที่โลกนี้มันเป็นปัญญากิเลส ปัญญาวิชาชีพนี้ปัญญากิเลส ปัญญาเกิดจากภพ
กิเลสมันพาใช้ เป็นปัญญาแล้วกิเลสมันก็บอกว่าเอ็งคิดไปเลย กูเก่ง กูแน่อยู่ข้างหลังมึง แล้วมีทิฐิ
มานะ แล้วต้องเหยียบย่ำมันไป จะเหยียบทุกคนให้อยู่ใต้อุ้งตีนไปหมดเลย นี่ปัญญาของมัน

นี่ปัญญาของโลก แต่ถ้ามีสัมมาสมาธิขึ้นมาแล้ว ถ้าปัญญามันเกิดขึ้นมา ปัญญาโลกุตตร
ธรรมนะ โลกุตตรธรรมคือธรรมเหนือโลก ปัญญาอย่างนี้มันเกิดขึ้นมา มันจะรื้อภพหรือชาติ มัน
จะถอดถอนขึ้นมานะ พอมันถอดถอนขึ้นมา นี่ครูบาอาจารย์ท่านถึงบอก หลวงตาท่านพูดคำนี้
ประจำ

“เราไปไหนก็แล้วแต่เราไปเอาหัวใจของคน เอาหัวใจของคน”

ถ้ามีปัญญาขึ้นมาแล้ว มันเห็นความเป็นนามธรรม ความรู้สึกอันนั้นมีค่าที่สุด! หัวใจที่สุข
ที่ทุกข์นั้นมีค่าที่สุด เห็นไหม เวลาเราไปวัดไปวา กัน วัดไหนที่เขาสร้างวิจิตร พิสดาร โอ้โฮ.. วัด
นั้นมีคุณภาพมาก แต่หลวงตาบอกเลยนะ “วัดไหนถ้ามีวัตรปฏิบัติในหัวใจ หัวใจที่มันปฏิบัติ วัด
นั้นต่างหากมีคุณค่า”

มันมีคุณค่าขึ้นมาเพราะมันมีจิตวิญญาณไง เหมือนของที่มันมีชีวิต ของที่มันมีจิต
วิญญาณ นี่มันสมบูรณ์แบบ เห็นไหม ของที่เป็นวัตถุ มันไม่มีค่าไม่มีชีวิต มันเป็นแร่ธาตุ มันมีค่า
แค่ไหน แต่ถ้ามันมีชีวิตขึ้นมา เห็นไหม คุณติเวลาจิตรกรรมฝาผนัง อู้อู.. ดูแล้วมันเหมือนมีชีวิตเลย
ดูแล้วมันซาบซึ้งเลย

ไอนี้มันซาบซึ่งจากภายนอกนะ แต่หัวใจเวลาสัมผัสธรรมขึ้นมา มันจะสัมผัสของมัน มันจะมีความรู้สึกของมัน โอ้โฮ.. มันซาบซึ่งของมัน เห็นไหม แล้วเวลาซาบซึ่งของมัน อะไรจะมีค่า เพราะอะไร คุณอาหาร มนุษย์นี่กินดิน กินดินเพราะอะไร ผักหญ้าก็เกิดมาจากดินทั้งนั้นแหละ นี่พืชพันธุ์ธัญญาหารมันก็เกิดมาจากธาตุ เกิดมาจากโลก ผู้ที่มีปัญญาเขาก็แสวงหา เขาก็ทำขึ้นมา เป็นอาชีพของเขา เราก็ใช้สิ่งนั้นดำรงชีวิตขึ้นมา

โลกมีเท่านี้ เกิดมาก็กินธาตุ ๔ ธาตุ ๔ ก็มากินธาตุ ๔ แล้วหัวใจละ หัวใจมันกินกรรม กินกรรม ที่เรามาแสวงหากันก็เพื่อมากินกรรม.. กินกรรมคืออะไร? คือความคิดดี คิดชั่ว คิดดีก็กินคุณธรรม คิดชั่วก็กินอธรรม เห็นไหม กินคุณธรรม ความดีและชั่ว มันกินของมัน ถ้าคิดชั่ว คิดบ่อยครั้ง ทำชั่วบ่อยครั้ง จนชำนาญการ คิดจนเป็นนิสัย

คิดดีๆ เห็นไหม คิดดี ทำคุณงามความดีๆ สะสมขึ้นไป หัวใจมันกินอาหารอย่างนี้ปีบมันพัฒนาหัวใจขึ้นมา คนคิดดีทำดี คิดดีทำดีจนมันมีแต่คุณงามความดีในหัวใจ คิดสิ่งขัดแย้งกับใจไม่ได้ คิดชั่วนี้มัน อี้! อี้! มันขัดแย้งกับความรู้สึกเลย

นี่ร่างกายนี่กินธาตุเป็นอาหาร หัวใจกินคุณธรรม กินสังขารเป็นอาหาร กินปัญญาเป็นอาหาร มันคิดดีทำดีขึ้นไป จนมันสงบขึ้นมา แล้วเกิดปัญญาขึ้นมา มันจะลึกลับมหัศจรรย์มากนะ เวลาเกิดโลกุตตรปัญญา ปัญญาที่เหนือโลก ปัญญาที่จะชำระกิเลส แล้วพอมันชำระกิเลสไปแล้ว หัวใจนี้มีคุณค่าเพราะอะไร เพราะมรรค ผล มันอยู่บนนั้นไง

มือเรานะ สิทธิของเรานะ ได้ทรัพย์สมบัติเรามา หัวใจเท่านั้นมันได้รับสิทธิโสคาบัน สกิทาคา อนาคา อรหันต์ของมันมา อรหันต์ไปไว้ในหนังสือไม่ได้ ไปไว้ในประกาศนียบัตรไปไม่ได้ เอาไปไว้ในที่ไหนไม่ได้ ไม่มีสิ่งใดรับผลอันนี้ได้ นอกจากความรู้สึก นอกจากหัวใจมันจะรับผลอันนี้ ไม่มีสิ่งใดรับผลอันนี้ได้เลยนอกจากใจของเรา แล้วเราเกิดมามีชีวิต มีหัวใจ เรามีสิ่งที่จะรับมรรค ผลนี้ได้ เรามีกรรมดีหรือยัง? จิตใจเรามีคุณค่าหรือยัง? แต่ทำไมชีวิตนี้มันทุกข์ขนาดนี้ล่ะ?

ชีวิตนี้ทุกข์ ทุกข์เพราะเราต้องดำรงชีวิต มันอยู่ที่เวรที่กรรม คนที่เขาสร้างคุณงามความดีมา สร้างบุญกุศลมา เขาก็มีความสุขพอประมาณ คนที่สร้างบาปอกุศลมากกว่า ก็ต้องทุกข์มากกว่าเขา กรรมดี กรรมชั่วมันให้ผล เวลาให้ผลนั้นเราทำมาเอง เราทำมาเอง.. ของในมือเรา ถ้า

เป็นความเย็นเรากำไว้มันจะเย็นในมือเรา ของในมือเรา ถ้ามันเป็นธาตุไฟมันร้อน มันอยู่ในมือเรา

จิตใจที่มันสร้างมาก็กำเย็นมา กำร้อนมา มันก็ต้องแสดงตัวของมันโดยผลกระทบจากสถานะสังคัม นั่นคือกรรม แต่กรรมจริงๆ ก็คือหัวใจที่มันสร้างมา แล้วมันได้ผลกระทบจากภายนอกกระทบตัวมัน เพราะ! เพราะมันเป็นกรรมของมัน เห็นไหม นี่กรรมถึงเป็นอินไตย

กรรมนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเชื่อกรรม เราเชื่อกรรม เชื่อคุณงามความดี ฉะนั้นเวลาทุกข์ร้อนแล้วเราก็มีสติใจ ถ้าเราไม่เชื่อตรงนี้ เวลาทุกข์ร้อนแล้วมันเสียใจใจ ทำไมเขาสุข ทำไมเราทุกข์ ทำไมเขาสุข ทำไมเราทุกข์ เราก็จะเสียใจ

แต่ถ้าเราบอกว่ามันเป็นผลของเรา มันเป็นการกระทำของเรา เรามีสติปัญญาของเรา เราไม่ทุกข์ ก็ทำมาเอง แล้วจะแก้ไขเอง จะทำเอง เพื่อเอาชีวิตนี้พ้นจากทุกข์ได้ เอวัง